

Kako je tenis spasio klizanje

Piše: DAMIR ŠKARPA

Još 1853. godine otvoreno je klizalište na Prvom maksimirskom jezeru, a 1870. Zagreb je dobio prvo „građeno“ klizalište u dvorištu isusovačkog samostana na Jezuitskom trgu

U gradu Zagrebu i njegovoj široj okolici klizalo se od davnih dana. U mnogim selima i gradovima diljem kontinentalne Hrvatske sredinom 19. stoljeća narod se klizalo na svim mogućim zaleđenim površinama, prirodnim jezerima i potocima. Okupljanje je spontano s težištem na zabavi, a masovnosti pridonosi i činjenica što za klizanje nisu potrebna velika ulaganja.

Još 1853. godine otvoreno je klizalište na Prvom maksimirskom jezeru, a 1870. Zagreb je dobio prvo „građeno“ klizalište u dvorištu isusovačkog samostana na Jezuitskom trgu. Radilo se o privatnom klizalištu trgovca Ladislava Beluša namijenjenom „otmjenu krugovima i građanstvu“. Građani se najčešće klizali u svakodnevnoj obući, zatim na grubo izrađenim drvenim daščicama koje su se prikladno vezale uz obuću te na tzv. talugama, odnosno drvenoj podlozi, obično dasci veličine 30x50 cm. Imale su oblik malih sanjki.

Daljnju popularizaciju klizanja u Zagrebu treba pripisati vojnim časnicima, potom zagrebačkim studentima koji su bili na studijima u srednjoj Europi (Beč, Budimpešta, Ljubljana, Graz) te aristokratima koji su poput Nijemca grofa Schlippenbacha, pruskog konjičkog časnika, oduševljavali Zagrepčane na Prvom maksimirskom jezeru svojom savršenom tehničkom izvedbom, kao i umjetničkim dojmom.

Porastom zanimanja, rasle su i potrebe za boljim i ozbiljnijim organiziranjem klizačkih aktivnosti. Bilo je nužno osi-

gurati trajnije rješenje za klizalište. Na prirodnim jezerima i potocima led je bio tanak i dolazilo je do opasnosti za klizalice. Počeci organiziranog klizanja u Zagrebu poklapaju se s okupljanjima zainteresiranih građana u drugim, u to vrijeme omiljenim športovima – streljaštvu, biciklizmu, mačevanju, gimnastici, tenisu.

Godina 1874. smatra se prijelomnom za razvoj ne samo klizanja, već i drugih športskih grana u Hrvatskoj. Problem smještaja samog klizališta bio je otvoren; gradski oci nudili su dvije lokacije - prva, kod potoka Medveščak koji je tada bio otvoren (danas ulica Ribnjak), a druga, na Savskoj cesti.

Idejni začetnici prvog zagrebačkog klizališta bili su arhitekt i urbanist Milan Lenuci koji je bio zadužen za tehničko rješenje objekta i veletrgovac Ladislav Beluš koji se brinuo oko financijske podrške projektu. Obojica su htjeli da klizalište bude smješteno što bliže središtu grada te su odbacili navedene prijedloge. Odabrana je stoga lokacija na tadašnjem Sajmištu u Zapadnom perivoju, na sjevernom dijelu današnjeg Mažuranićevog trga. Atmosferu oko organiziranog klizanja podgrijavao je i dnevni tisak koji je uz zabavnu naglasio i zdravstvenu komponentu: „...tako bi poduzeće (op.a. klub) dobivalo u gradu zemlju jer zimi služi za ugodnu zabavu, a k tome kriepi zdravlje.“ (Obzor, XI. 1874).

U kavani Keglević (ugao Illice i Frankopanske) 15. studenog 1874. osnovao se Sklizački klub na čelu s predsjednikom UO kluba Belušem i dopredsjednikom Lenucijem. Uz njih osnivači su i trgovci Bothe i Froelich te poznati planinari Kontak, Pilar, Schlosser-Klekovski i drugi. Sklizački klub preko tiska poziva građane da pristupe članstvu kluba kako bi se mogao sastaviti plan klizališta i započela gradnja.

Ban Ivan Mažuranić - najvjerniji klizač

Na sam Badnjak, 24. prosinca 1874. sezona klizanja otvorena je na prvom gradskom klizalištu u Zagrebu smještenom na sjevernom dijelu Zapadnog perivoja. Klizalište je veličine 110x70 metara, jedan metar ispod razine ceste. Otvaranje je bilo vrlo svečano, klizalište je bilo osvijetljeno s oko 300 petrolejskih lampi. Neki klizaličari nosili su lampion sa svijećom pridonoseći posebnom ugođaju. Svirao je vojni orkestar, a klizalište je bilo prepuno znateželjnih građana. Idućeg dana, na Božić, klizalište sa pratnjom posjećuje tadašnji hrvatski ban Ivan Mažuranić i postaje jedan od najvjernijih klizača. Vodu za klizalište prepumpavali su vatrogasci iz obližnjeg potoka Tuškanac koji je tekao zapadnim rubom zemljišta.

U svome Spomen-spisu, Franjo Bučar navodi da pravih članova i nije bilo puno u klubu jer su nešto kasnije dnevne novine objavile da svaki građanin može klizati za 20 novčića. Unatoč velikom zanimanju i popularnosti, klizanje još nije dobilo čvršću organizacijsku strukturu. Moglo se klizati za jakih zima, sezona zimskih športova bila je kratka. Klizalo se za danja svjetla, poglavito nedjeljom i blagdanima. Umnogome je ovisilo o vremenskim (ne)prilikama. Klizanje tada još nije

Prva knjiga o klizanju u Hrvatskoj, F. Bučar: „Klizanje“

Klizalište na današnjem Mažuranićevom trgu

bio šport, već isključivo rasonoda, druženje. Klizališna sezona vrednovala se po broju „ledenih dana“, dana dovoljno studenih da se voda smrzavala i pokrivala površine maksimalnih jezera, rukavce rijeke Save, na polijevanim teniskim i ponekim nogometnim igralištem. U toj prvoj klizališnoj sezoni 1874./75. s uređenim klizalištem zabilježena je brojka od 49 „ledenih dana“.

Klizanje se još više razvilo kada je trgovac Konšeg 1877. godine donio iz Ljubljane prve željezne Halifax klizaljke koje su se tada počele općenito koristiti umjesto prvotno drvenih „holenderica“. Poslije nekoliko sezona sve su učestaliji zahtjevi za suvremenijim klizalištem, garderobom i sanitarijama te uvođenjem stalnog nadzora. Težilo se organizaciji koja neće biti improvizacija, već točno određena po dogovorenim pravilima. U tom je smislu 1877. počeo postupak osnivanja klizačkog društva, odnosno zahtjeva za njegovo potvrđivanje od službene vlasti, budući da postojeći sklizački klub nije imao službenu dozvolu.

Svjetska prvakinja u Zagrebu

Glavna skupština Prvog hrvatskog sklizačkog društva održana je 17. prosinca 1877. u prostorima Casina (ugao Ilice i Frankopanske) u 5 sati poslijepodne. U prvim pravilima Društva stoji između ostalog da je „svrha Društva gajenje i promicanje sklizanja koje se za viedjenjem liepog i udobnog sklizišta uz što jeftinije uvjete postići ima.“

Nadalje se navodi da će 1. HSD nastojati promicati socijalni život priređujući društvene zabave. Prvi predsjednik bio je iznimno agilni dr. Ivan Kosirnik (1847. – 1924.). Tu dužnost obnašao je sve do 1910. godine kada ga nasljeđuje dr. Bučar. Već 1878. uvedena je na klizalište plinska rasvjeta zahvaljujući naporima prof. Ivana Stožira. To je bila istinska senzacija tog vremena. Potom su podignute i prve drvene barake za potrebe klizača. Od 1887., uz zabave, koncerte i maskirne plesove, intenzivnije se radi na natjecateljskom karakteru klizanja. Priređuju se natjecanja u različitim disciplinama. Utrke djece (juniori), utrke gospode (seniori), utrke djevojača, utrke gospode s preprekama te utrke natraške.

Glavni je problem klizanja bila česta selidba, nedostajala je stalna lokacija za klizalište. U 30 godina klizalište se čak 12 puta premještalo po gradu, da bi tek koncem 1906. 1. HSD dobilo zemljište na 10-godišnje korištenje uz Mihanovićevo ulicu. Ovo klizalište egzistiralo je sve do 1925. zbog gradnje

Okružnog zavoda za osiguranje radnika. Klizalište se seli potom u Miramarsku cestu pokraj igrališta Viktorije.

Pojavom Franje Bučara i njegova Tečaja za učitelje gimnastike, natjecateljsko klizanje dobiva novu dimenziju. Zahvaljujući prof. Bučaru tenis postaje vrlo važna djelatnost u sklopu sklizačkog društva. To je bio najvažniji razlog da aktivnost društva opstaje - tenis je u ljetnim mjesecima punio blagajnu 1. HSD-a. U vrijeme slabijih klizačkih sezona s toplijim vremenom kada klizalište nije moglo funkcionirati, zahvaljujući tenisu sezona je ipak bila sadržajna.. Bučar je vrlo vješto koristio 1. HSD za promociju novih športova, tako je 1915. uveo športsku sekciju sanjkanja. Sanjkalo se na Tuškancu, Cmroku i drugdje u Zagrebu i okolici. Iste godine u ljeto započinje organizirano igranje hokeja na travi... S ostalim športskim društvima 1. HSD dobiva 1895. godine svoje službeno glasilo – „Šport“.

Zahvaljujući povećanom članstvu, uvođenjem novih športskih sekcija, na glavnoj skupštini 1.HSD-a održanoj 14. studenog 1918. prihvaćena je promjena imena u Zagrebačko klizačko društvo. Sljedeće godine prihvaćena su i pravila, pa otad društvo nastupa pod gornjim imenom.

Kao prava športska grana umjetničko klizanje započelo je s djelovanjem 1895. godine opet na poticaj Bučara koji je donosio literaturu o klizanju (Sporen auf dem Eise – Tragovi na ledu), potom je i sam pisao tumačeći umjetničko klizanje (F. Bučar: Klizanje, 1901.). Sastavio je natjecateljske propozicije i sam sudio zajedno sa dr. Milanom Novakom. Pored 1. HSD-a, sekcije klizanja postojale su u 1. Srednjoškolskom klubu Concordia te kasnije u HAŠK-u.

Davni Bučarov san o nastupu vrhunskih svjetskih klizača (klizačica) u Hrvatskoj, ispunio se 7. veljače 1929. kada su na zagrebačkom klizalištu na Miramarskoj cesti nastupile državna prvakinja u umjetničkom klizanju, Zagrepčanka Giza Kadrnka Reichman te svjetska prvakinja Bečanka Frizi Burger. Nastup je bio senzacionalan, a prema pisanju zagrebačkih dnevnih listova pratilo ga je oko 1500 gledatelja.

LITERATURA:

Obzor, dnevne novine, Zagreb 1874-1878.

F. Bučar: Spomenspis Zagrebačkog klizačkog društva 1877.-1931., Zagreb 1931.

Prostor, časopis za arhitekturu, Zagreb br 1(9) 1995.

A. Štulhofer- I Muraj, Časopis Prostor 2006 (14), Zagreb 2006.

Z. Jajčević: 225 godina športa u Hrvatskoj, Streljački savez Osječko-baranjske županije, Osijek 2010.

Povijest sporta br. 103, 1994, Zagreb 1994.